

ОСНОВНІ НАПРЯМИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ КАНАДСЬКИХ ДИПЛОМАТІВ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ АДАПТУВАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ В ПРАКТИКУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В ДАУ ПРИ МЗС УКРАЇНИ

ВІНЧУК В. В.,
аспірантка
Київського
національного
лінгвістичного
університету,
старший викладач
кафедри іноземних
мов ДАУ при МЗС
України

В статті розглянуто особливості мовної підготовки дипломатів Канади. Проаналізовано напрями мовної підготовки дипломатів, поділ мов на групи в залежності від рівня складності, спільні та відмінні аспекти у мовній підготовці канадських та українських дипломатів. З'ясовано, які з методичних прийомів та підходів можуть бути використані в ДАУ з метою підвищення ефективності навчання професійно орієнтованої іноземної мови.

Ключові слова: інтерактивні технології, оптимізація навчання мови, професійно орієнтована іноземна мова, мовна професійна компетенція.

Складність та велика різноманітність вимог до професійних компетенцій спеціалістів у сфері зовнішньої політики та міжнародних відносин в умовах мобільного глобалізованого суспільства виносять на перший план завдання забезпечення високого рівня професійно орієнтованої мовної підготовки майбутніх дипломатів, зокрема слухачів Дипломатичної академії України. У своїй практичній діяльності кафедра іноземних мов ДАУ орієнтується на найкращі сучасні здобутки у методиці викладання іноземних мов та світовий досвід у навчанні майбутніх дипломатів іноземної мови професійного спрямування. Аналіз та систематизація здобутків у сфері навчання професійно орієнтованої іноземної мови установ з підготовки дипломатичних кадрів у різних країнах та впровадження найбільш ефективних методичних прийомів та технологій у навчальний процес дають можливість оптимізувати процес вивчення іноземної мови в межах програми підготовки магістрів зовнішньої політики ДАУ, що, в свою чергу, дозволяє значно знизити затрати часу, зусиль та

коштів на здійснення такої підготовки.

Одним з провідних світових установ з мовної підготовки дипломатичних кадрів є Центр іноземних мов Канадського інституту закордонної служби, де здійснюється підготовка співробітників міністерств і відомств цієї країни, сфера діяльності яких тісно пов'язана з зовнішньою політикою і міжнародними відносинами. Володіння мовою країни призначення є однією з обов'язкових вимог до професійної компетенції канадських дипломатів, адже за даними досліджень у цій сфері, країна зазнає великих втрат у вирішенні міжнародних питань економічного або суспільно-політичного характеру, якщо співробітники її дипломатичних установ не володіють відповідною іноземною мовою на достатньо високому рівні.

З огляду на вищезазначене, **метою** нашої статті є проаналізувати досвід мовної підготовки дипломатів у Центрі іноземних мов Канадського інституту закордонної служби та з'ясувати, які методично-організаційні підходи викладання іноземних мов можуть бути запроваджені в ДАУ для підвищення якості мовної підготовки магістрів зовнішньої політики.

На відміну від ДАУ, яка є вищим навчальним закладом IV рівня акредитації і надає повний спектр освітніх послуг у сфері підготовки магістрів зовнішньої політики, в програму якого входить одночасне оволодіння двома іноземними мовами, причому однією з них не нижче рівня B2 – C1¹, Центр іноземних мов Канадського інституту закордонної служби здійснює лише мовну підготовку з однієї іноземної мови одночасно. Перевагою професійно орієнтованої мовної підготовки канадських дипломатів є велика щільність аудиторних занять з іноземної мови. Оскільки програма Центру іноземних мов Канадського інституту закордонної служби не передбачає вивчення слухачами інших дисциплін окрім іноземної мови, заняття проводяться протягом повного робочого дня (6 годин) з невеликою перервою між ранковими та денними лекціями. Така кількість годин, звичайно, дає можливість більш глибокого занурення слухачів у мовне середовище, що, в свою чергу, сприяє більш швидкому опануванню фонетикою, лексикою та граматикую виучуваної мови, та актуалізацію отриманих мовних знань та мовленнєвих умінь і навичок у видах мовленнєвої діяльності, а саме, читанні, говорінні, аудіюванні і письмі.

В контексті вищевказаного варто зазначити, що метою навчання іноземної мови професійного спрямування Центру є лише три види мовленнєвої діяльності, а саме, читання, говоріння і аудіювання. Письмо ж виступає лише як засіб навчання, що зумовлено тим фактом, що в обов'язки дипломатичних представників, які готуються Центром, не входить робота зі складання і написання дипломатичних документів. Тому при контролі знань з іноземної мови (який проходить у формі усного

тестування з обов'язковим відеозаписом процесу тестування та залученням незалежних експертів для оцінки рівня володіння іноземною мовою) не перевіряється рівень володіння іноземною мовою письмовим мовленням.

На відміну від канадського Центру іноземних мов програмою ДАУ передбачається оволодіння усіма видами мовленнєвої діяльності в їх органічному поєднанні, при чому акцент робиться саме на продуктивних видах – говорінні і письмі. Оскільки до функціональних обов'язків працівників зовнішньополітичного відомства України входять, крім інших, уміння скласти офіційний лист, ноту, аналітичну записку, інші види письмових дипломатичних документів, уміння прореферувати велику кількість інформативних повідомлень, у письмовій формі провести попередні перемовини з представниками дипломатичних установ інших країн тощо, письмо, поряд з іншими видами мовленнєвої діяльності, є метою навчання іноземної мови професійного спрямування ДАУ.

Оскільки українські дипломати повинні гнучко адаптуватися до життя та роботи за межами своєї країни в реаліях сьогодення, вміти самостійно нестандартно професійно мислити, шукати раціональні шляхи вирішення тих проблем, які виникають у процесі їх професійної діяльності, творчо та професійно працювати з інформаційними матеріалами рідною та іноземною мовами, чітко та фахово виконувати свої функціональні обов'язки як у себе в країні, так і в дипломатичних місіях закордоном², особлива увага в процесі вивчення іноземної мови слухачами ДАУ приділяється саме продуктивним видам мовленнєвої діяльності, що відображено в спецкурсах «Мова дипломатичних документів», «Документування дипломатичної роботи», які передбачають розвиток та вдосконалення навичок писемного мовлення, та «Ділове спілкування», в межах якого вдосконалюються навички іноземного професійно орієнтованого усного діалогічного та монологічного мовлення в ситуаціях майбутньої професійної діяльності дипломатів. Зрозуміло, що навчання говорінню та письму відбувається у нерозривному зв'язку з аудіюванням і читанням, в основі чого лежать методичні принципи, а саме принцип комунікативності та принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності.

В Канадському інституті закордонної служби вивчаються дев'ять основних мов та іще близько сорока іноземних мов за замовленням державних установ, сфера діяльності яких тісно пов'язана з зовнішньою політикою та міжнародними відносинами.

Термін вивчення іноземної мови може складати від семи з половиною місяців до двох років, в залежності від складності виучуваної мови. Всі мови, які вивчаються у Канадському інституті закордонної служби, поділено на п'ять рівнів складності (див. таблицю 1).

Таблиця 1.
Розподіл кількості часу на вивчення мови в залежності від рівня складності мови

Мови за рівнями складності	Кількість часу на здобуття першого рівня володіння мовою	Кількість часу на здобуття другого рівня володіння мовою	Кількість часу на здобуття третього рівня володіння мовою
Перший рівень складності: італійська, португальська, іспанська, датська, норвезька, шведська, креольська, голландська	120 годин / 1 місяць	480 годин / 4 місяці	900 годин / 7,5 місяців
Другий рівень складності: індонезійська, суахілі, німецька, малайська	180 годин / 1,5 місяці	480 годин / 4 місяці	1080 годин / 9 місяців 1200 годин / 10 місяців для німецької мови
Третій рівень складності: хорватська, фарсі, фінська, грецька, іврит, гінді, угорська, польська, російська, сербська, чеська, турецька, українська, в'єтнамська	360 годин / 3 місяці	600 годин / 5 місяців	1320 годин / 11 місяців
Четвертий рівень складності: арабська, корейська, мандаринський діалект китайської мови, кантонський діалект китайської мови	480 годин / 4 місяці	1440 годин / 12 місяців	2400 годин / 20 місяців
П'ятий рівень складності: японська	480 годин / 4 місяці	1440 годин / 12 місяців	2640 годин / 22 місяці

Такий розподіл мов на рівні за складністю в їх опануванні з нашої точки зору є правомірним і досить раціональним. З одного боку, враховано час та фінансові витрати на мовну підготовку кожного фахівця для оволодіння ним іноземною мовою в обсязі, який передбачено кваліфікаційними характеристиками посади, яку він обіймає в майбутньому, а отже можна чітко сказати, коли слухач зможе приступити до виконання своїх службових обов'язків. З іншого боку враховуються матеріальні витрати на мовну підготовку кожного держслужбовця.

На відміну від Центру іноземних мов Канадського інституту закордонної служби в Академії не існує поділу мов на групи за складністю, але передбачено, що в залежності від рівня складності мови кількість слухачів у групі різна. Так, в групах, де вивчаються європейські та слов'янські мови, кількість слухачів переважно складає 8–10 осіб, для східних мов ця кількість зменшується до 3–4 слухачів у групі. Отже, зберігається диференційований підхід до вирішення цього питання, незважаючи на деяку відмінність від того, що існує в Канаді.

В залежності від базового рівня володіння слухачем іноземною мовою, який визначається незалежними текстологами Центру іноземних мов Канадського інституту закордонної служби, для тих слухачів, майбутня посада яких вимагає глибокого володіння мовою країни перебування, термін навчання може складати від семи з половиною місяців до двох років. Чітка і прозора програма кур-

су мовної підготовки з кожної мови (в Українській системі освіти їх еквівалентом є календарно-тематичні плани) та висока ступінь валідності результатів тестування дозволяють гнучко скорегувати навчальний процес для кожного слухача. Приміром, якщо група складається зі слухачів, які ніколи не вчили мову («нульовий» початковий рівень), то слухач, який має елементарні знання з мови може приєднатися на будь-якому етапі (наприклад, з третього чи п'ятого тижня). Звичайно ж, коли варто кожному зі слухачів приєднатися до групи вирішують викладачі з огляду на результати тестувань та навчальну програму. У випадку хвороби слухача або термінового короткочасного відрадження складається індивідуальний графік, за яким слухач повинен надолужити той матеріал, який за цей час пройшла група. У іншому випадку навчання може проходити у режимі online з використанням сучасних можливостей дистанційного навчання.

З огляду на те, що канадський Центр іноземних мов займається лише мовною підготовкою дипломатів, програми, розроблені центром, розраховані на різні потреби в рівні володіння іноземною мовою країни майбутнього перебування в залежності від посади дипломата. Вони дають можливість дипломату покращити свій рівень під час перебування у закордонному відраженні, а також надають допомогу у вивченні іноземної мови членам родин дипломатів.

Розглянемо деякі з програм, запропонованих Центром іноземних мов Канадського інституту закордонної служби, докладніше.

Навчання мови проводиться за наступними основними напрямками:

– **Програма на здобуття просунутого рівня іноземної мови для професійного вжитку** спрямована на тих слухачів, майбутня посада яких передбачає високий рівень володіння мовою країни перебування. Термін навчання може тривати від 7,5 місяців до 2 років, в залежності від рівня складності виучуваної мови та базового рівня володіння слухачем іноземною мовою. Програма супроводжується закордонним мовним стажуванням терміном від декількох тижнів до декількох місяців. Інколи в програмах стажування беруть участь і дружини/чоловіки дипломатів, за умови, що вони теж проходять мовну підготовку за вказаною програмою. Заняття в Центрі проходять з відривом від виробництва протягом повного робочого дня (6 годин) з невеликою перервою між ранковими та денними лекціями. Програма передбачає також проведення культурних заходів та короткотермінові занурення у мовне середовище на території Канади.

– **Програма підтримання наявного рівня іноземної мови**, метою якої є надати можливість співробітникам державних установ та дипломатичних місій підтримувати відповідний рівень іноземної мови, яка не використовується активно, з огляду на майбутнє призначення. Програма має три рівні: початковий, середній, просунутий. Обсяг навчального часу – 2 години на тиждень протягом двох сесій по 13 тижнів кожна. Програма розрахована на три рівні (початковий, середній та просунутий) та представлена арабською, німецькою, іспанською, португальською, російською, японською мовами та мандаринським діалектом китайської мови.

– **Програма вивчення іноземної мови під час роботи в дипломатичній місії закордоном.** Ця програма була започаткована у 2008 році і спрямована на співробітників посольств, сфера діяльності яких пов'язана з необхідністю використання іноземної мови, але які не мають відповідного рівня знання цієї мови (як правило – мови країни перебування). Зазвичай, програма передбачає дистанційне навчання або залучення викладачів резидентів країни перебування. Пріоритет у можливості поглибити знання з мови надається тим співробітникам, які нещодавно приїхали до країни і приступили до виконання своїх обов'язків і мають попереду більше половини часу, який заплановано на їх перебування закордоном.

– **Програма мовної підготовки напередодні закордонного від'їзду**, метою якої є забезпечити рівень мови, достатній для щоденного вжитку в усному спілкуванні в країні перебування. Цільовою аудиторією є персонал посольств, який матиме обмежені мовні контакти в країні перебування та члени сімей персоналу дипломатичних представництв. Програма спрямована на здобуття такого рівня іноземної мови, який дасть

можливість висловлюватися в межах основних соціально-побутових ситуацій, вести розмови на побутові теми, в межах ситуацій “виживання” та адекватно використовувати мовні вміння та навички у випадку виникнення надзвичайних ситуацій. Термін навчання – 6 годин на день 5 днів на тиждень. В залежності від рівня складності мови навчання займає від чотирьох тижнів до трьох місяців. Заняття проходять у групах до восьми осіб і передбачають аудиторну, поза аудиторну самостійну роботу та широке використання мультимедійних засобів.

Крім вищезазначених напрямків мовної підготовки дипломатів та членів їх сімей, які охоплюють переважну більшість слухачів, є і інші програми, що мають більш вузькі цілі. Так, існує короткотермінова програма (від двох тижнів до чотирьох місяців) розрахована на потреби тих держслужбовців, рівень іноземної мови яких не відповідає кваліфікаційним характеристикам посади, яку вони обіймають або на яку призначені. Іншою метою даної програми є заохочення професійного зростання фахівців, що спеціалізуються на окремих країнах. Ще одна програма розрахована на підготовку дипломатичних кадрів з високим рівнем володіння мовою, що надасть їм можливість безперешкодно спілкуватися з резидентами країни перебування, здійснювати стратегічну політику Канади в країні перебування, передавати повідомлення уряду Канади, уряду та установам країни перебування, сприяти розв'язанню важливих зовнішньополітичних проблем використовуючи мову країни перебування. Базовий рівень мови слухачів за даною програмою повинен бути не нижче «просунутого» (Advanced). Термін навчання – від шести до дев'яти місяців. Навчання проходить закордоном, в країні, де виучувана мова є широкою мовою, найчастіше – державною мовою. За потреби навчання може проводитися і на території самої Канади. Програма включає в себе крім іншого практикуми зі спілкування, проведення презентацій та участі у переговорах.

Як бачимо, в Канаді великі зусилля спрямовані на професійно орієнтовану мовну підготовку дипломатів, що і зумовило гнучкий підхід до вирішення цього питання та врахування індивідуальних потреб і можливостей кожного слухача Центру іноземних мов Канадського інституту закордонної служби та працівника зовнішньополітичного відомства цієї країни.

Якщо порівнювати систему мовної підготовки дипломатів Канади з підготовкою магістрів зовнішньої політики ДАУ, то варто зазначити, що, Академія є ВНЗ і це, в деякій мірі, обмежує можливість гнучкого реагування на потреби окремо взятого слухача. Водночас, саме це, а також високий професіоналізм та значна методична база викладачів кафедри іноземних мов ДАУ дають можливість створити сприятливі умови для вивчення двох іноземних мов професійного спряму-

вання паралельно та значною мірою оптимізувати та, водночас, індивідуалізувати процес навчання іноземних мов.

Зупинимося на цьому питанні докладніше.

Мусимо зазначити, що незважаючи на значно меншу кількість аудиторних годин, що виділяються для вивчення іноземної мови в ДАУ, у порівнянні з канадським Центром іноземних мов, слухачі досягають значних результатів. Так, якщо слухачі починають вивчати першу іноземну мову з нуля або з рівня А1, то через два роки навчання в Академії їх рівень володіння іноземною мовою професійного спрямування становить В2 – С1³. Такого результату вдається досягти завдяки декільком чинникам.

Як уже зазначалося, Академія є ВНЗ, що передбачає вивчення не лише мови, а і широкого спектру дисциплін, що пов'язані з майбутньою професією її випускників. Тому, хоча вивчення іноземних мов і триває для першої мови – два роки, для другої – півтора, кількість аудиторних годин для першої мови складає 10 – 12 годин на тиждень залежно від семестру, для другої мови – 6 -8 годин на тиждень. Звичайно, така кількість годин не може повністю задовольнити потреби у вивченні іноземної мови для ефективного її використання у майбутньому професійному середовищі. Компенсувати недостачу аудиторних годин вдається завдяки перенесенню частини матеріалу на самостійну роботу, при чому методично правильне формулювання завдань, попередня підготовка слухачів до їх виконання в аудиторії та можливість перевірки процесу виконання в режимі online і подальша перевірка під час аудиторних занять дають можливість говорити про високу ефективність та результативність самостійної роботи слухачів при вивченні професійно орієнтованої іноземної мови. Зазвичай, на самостійну роботу виносяться завдання з рецептивних видів мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання), підготовка до таких видів роботи в аудиторії як виступ з промовою, презентацією, рольова гра, кейс, ділова гра, проектна робота, дискусія, дебати, інтерв'ю, круглий стіл тощо. З огляду на високу вмотивованість слухачів, а також враховуючи той факт, що сучасні навчально-методичні матеріали дають можливість слухачам самостійно перевірити правильність виконання завдання, в тому числі і за допомогою сучасних ТЗН та програмних продуктів, актуалізацію граматичної, та лексичної компетенції можна теж значною мірою перенести на самостійне опрацювання. Варто лише зазначити, що під час аудиторного заняття або індивідуальної консультації викладачем має бути проведена робота з подолання труднощів, що виникли у слухачів під час самостійної роботи, та аналіз допущених помилок і їх подальше опрацювання.

Іншою складовою значних досягнень слухачів у вивченні професійно орієнтованої іноземної мови

є впровадження викладачами кафедри іноземних мов сучасних, так званих альтернативних методів та технологій навчання, відхід від авторитарного стилю викладання, використання в навчальному процесі найсучасніших можливостей у сфері інформаційних технологій та інновацій. Викладачі кафедри широко застосовують інтерактивні прийоми такі, як: мозковий штурм, інтерв'ю, групи самоврядування, чотири кути, гарячий стілець, акваріум, дискусія, дебати та інші. Застосування цих і подібних прийомів дають можливість не лише значно оптимізувати процес навчання іноземної мови, а і підвищити рівень мотивації слухачів, розкрити їх резервні можливості, творчий потенціал, сприяти розвитку емоційного інтелекту, що в майбутньому стане запорукою нестандартного підходу до вирішення складних питань в процесі виконання своїх професійних обов'язків.

Суттєвою перевагою вивчення професійно орієнтованої іноземної мови в ДАУ, на відміну від канадського досвіду, на нашу думку, є те, що паралельно з вивченням мови слухачі мають можливість поглибити свої теоретичні знання з ряду профільних дисциплін, тісно пов'язаних з майбутньою сферою їх професійної діяльності. Теоретичні знання з базових дисциплін є тематичним підґрунтям при вивченні іноземної мови у професійному контексті, що дає можливість на заняттях з мови не лише вивчити лексичний та граматичний матеріал, а й забезпечити високий рівень актуалізації набутих мовних знань та глибоко дослідити та проаналізувати актуальні питання зовнішньої політики, міжнародних відносин, дипломатичної служби на заняттях з іноземної мови. Таким чином в повній мірі реалізується один з основних дидактичних принципів навчання професійно орієнтованої іноземної мови – принцип професійної спрямованості⁴.

З огляду на вищезазначене, ми можемо стверджувати, що ДАУ плідно впроваджує і використовує світовий досвід мовної підготовки дипломатів, в тому числі і досвід, який має в цій сфері Центр іноземних мов Канадського інституту закордонної служби, корегуючи його відповідно до потреб та можливостей викладання професійно орієнтованої іноземної мови майбутнім фахівцям у сфері зовнішньої політики та міжнародних відносин. Залишається ще багато питань, які потребують подальшого аналізу та апробації. Так, зокрема, цікавим є досвід канадських колег щодо проведення культурних заходів іноземною мовою, що сприяє не лише можливості відчувати власні досягнення у вивченні мови та випробувати набуті вміння та навички в умовах реального спілкування, а і подоланню міжкультурного бар'єру у спілкуванні. Оскільки в Канаді є велика кількість національних осередків, для канадських викладачів та слухачів організація таких заходів, в яких беруть участь і носії виучуваної мови, не становить великої проблеми, в той час як для України,

незважаючи на відкритість сучасного суспільства у сенсі міжнародного спілкування, такі форми роботи в контексті викладання іноземної мови професійного спілкування потребують спеціального дослідження і ретельної підготовки. Цікавим для нас є і велика кількість різних програм підготовки з орієнтацією на нагальні потреби слухачів, досвід Канади у впровадженні дистанційного навчання, основною метою якого є підвищення мовного рівня співробітників посольств у країні перебування, тобто, безпосередньо в мовному середовищі. Крім зазначеного, надзвичайно ко-

рисним є практика тестування та перевірки рівня сформованості мовно-комунікативної компетенції з опорою на усне мовлення з використанням відеозапису та залученням незалежних текстологів. Таким чином, аналіз досвіду мовної підготовки дипломатів, його апробація та перенесення найбільш ефективних прийомів та підходів на реалії українського освітнього процесу сприятимуть подальшому підвищенню ефективності навчання іноземної мови професійного спрямування майбутніх дипломатів.

ПОСИЛАННЯ

- 1 Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю.Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
- 2 Освітньо-професійна програма підготовки магістра за спеціальністю 8.000006 «Зовнішня політика» специфічних категорій кваліфікації 2419.3 «Радник (органи державної влади)». – К.: МОН України, 2006. – 82с. – (Галузевий стандарт вищої освіти України).
- 3 Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Бакаєва Г. Є., Борисенко О. А., Зуєнок І. І. та ін.]. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
- 4 Вінічук В. В. Лінгводидактичні передумови і принципи формування компетенції в діалогічному мовленні інтерактивними засобами. // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Зб. наук. праць. – К.: КНЛУ, 2010. – № 41.- С. 105-111.

Vinichuk V.V. The main aspects of foreign language training of Canadian diplomats and the possibilities of its adaptation and implementation in the practice of foreign language teaching in DAU MFA of Ukraine / Diplomatic Academy of Ukraine, Ministry of Foreign Affairs of Ukraine.

The article considers the main aspects of foreign language training of Canadian diplomats. The programmes of language training of diplomats, division of the languages to the groups based on the level of difficulty, common features and differences in the language training of Ukrainian and Canadian diplomats have been analysed. The methodic approaches which can be used for the optimization of foreign language for specific purposes training at DAU have been stipulated.

Key words: interactive technologies, optimization of language training, foreign language for specific purposes, language professional competence.

Винічук В.В. Основные аспекты языковой подготовки дипломатов Канады и возможности их адаптации и применения в практике обучения иностранному языку в ДАУ при МИД Украины / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины.

В статье рассматриваются особенности языковой подготовки дипломатов Канады. Анализируются направления языковой подготовки дипломатов, деление языков на группы в зависимости от уровня сложности, общие подходы и различия в языковой подготовке канадских и украинских дипломатов. Выясняются методические приемы, которые могут быть использованы в ДАУ для повышения эффективности обучения иностранному языку для профессиональных целей.

Ключевые слова: интерактивные технологии, оптимизация обучения языку, иностранный язык для профессиональных целей, языковая профессиональная компетенция.

Стаття надійшла до редколегії 19.07.2011

Прийнята до друку 01.09.2011